

Buddha

Om den verkliga Buddha vet vi inte mycket. Vi är inte ens säkra på när han levde, även om man ofta säger cirka 500 f.v.t. Men det finns en del bevarade legender. Med **legend** menar vi en berättelse som vill förklara hur något inom religionen har uppstått eller som vill beskriva en persons stora fromhet (gudstroende). En legend innehåller ofta övernaturliga inslag.

Legenden om Buddha

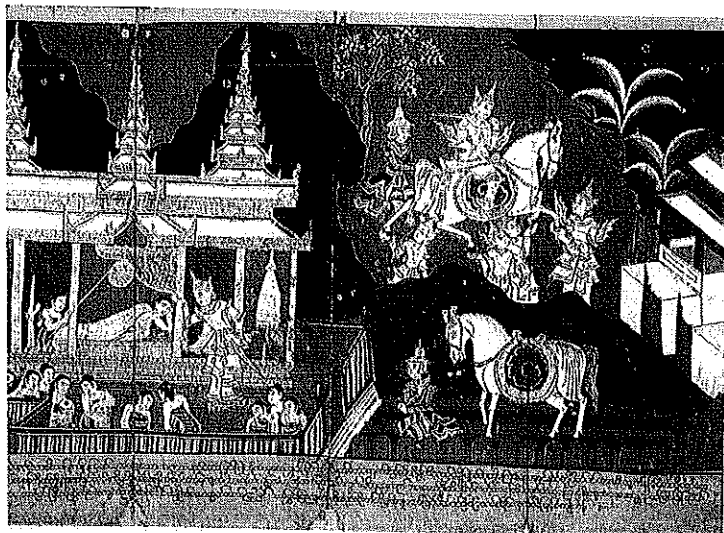
När värkarna ökade fattade drottning Maya tag i en nedhängande trädgren. Strående födde hon ett barn som skulle komma att påverka hela världshistorien.

Den nyfödde, som var son till kungaparet i ett litet rike i norra Indien, fick namnet *Siddharta Gautama*. En vis man spådde att pojken antingen skulle bli en stor furste eller en andlig* ledare. Kungen, som var av krigarsläkt, ville absolut

att sonen skulle bli en mäktig härskare. Därför skulle Siddharta skyddas från allt som kunde få honom att börja grubbla över livet.

Ett liv i lyx

Siddharta tillbringade enligt legenderna hela sin uppväxt i ofattbar lyx. Som tonåring blev han bortgift med en prinsessa och de fick snart en son. Allt tycktes gå som kungen ville. Men en dag när Siddharta var ute på en ridtur berättas det att han fick se en tandlös gammal man. Kungen blev rasande. Tjänarna fick stränga order att röja undan allt som kunde störa Siddhertas tankar när han var ute och red. Trots detta såg han en annan dag en sjuk person vid vädkanten. Och vid en tredje ridtur låg en död man vid sidan av vägen. På mycket kort tid hade Siddharta mött ålderdom, sjukdom och död – allt det som hans far hade velat skydda honom ifrån.

När alla har somnat smyger sig Siddharta iväg från sin hustru och sin son. Utanför väntar hans tjänare med en häst. Sedan rider Siddharta iväg medan några änglaliknande varelser försöker dämpa ljudet från hästens hovar.

Frågor:

- 1: Vad är en legend?
- 2: Vad döptes Buddha till när han föddes?
- 3: Vad ville hans pappa att han skulle bli när han blev stor?

Buddha mediterar under ett bodhitråd. Hans tron är omgiven av lotusblommor.

Ett liv i fattigdom

Strax därefter mötte Siddharta en munk med en tiggarskål i handen. Mötet gjorde ett djupt intryck på honom. Siddharta insåg nu att ett liv i lyx inte var svaret på frågan om livets mening. Siddharta upplevde att han måste lämna sin familj för att lära mer om livet. Men enligt legenden var det ett mycket smärtsamt beslut att fatta. En natt när alla låg och sov smög han sig iväg. Han rakade av sig håret och klädde sig som en tiggare i trasiga kläder. Därefter begav han sig ut i världen.

Siddharta träffade många olika vishetslärare men fann inte det han sökte. Då vände han sig istället till en grupp munkar. De försökte leva så fattigt som möjligt och åt nästan ingen mat. Sådana munkar brukar kallas yogis (se s. 241)

eller asketer. Siddharta, som till sist leyde på sex riskorn om dagen, höll på att svälta ihjäl. Han förstod då att varken lyx eller askes var den rätta vägen för att förstå livets mening.

Siddharta blir Buddha

Siddharta satte sig nu under ett bodhitråd för att meditera*. Han tänkte inte lämna platsen förrän han nått full kunskap om livet och universum.

Efter sju gånger sju dagar förstod plötsligt Siddharta sanningen om livet. Istället för lyx och askes skulle man välja en medelväg där kroppen får vad den behöver av mat och vätska men inte mer. Siddharta hade blivit en **buddha**. Med det menas en person som vaknat upp och förstått sanningen om livet. Man kan också säga att personen blivit **upplöst**.

Frågor:

4: Hur lever man som "asket"?

5: Hur kom Siddharta fram till varken lyx eller askes var rätta vägen?

6: Vad kom han fram till under bodhitrådet?

Heliga handlingar

Buddhismens motsvarighet till kristendomens trosbekännelse* och till vittnesbördet i islam (se s. 184) brukar kallas **de tre juvelerna**. En viktig skillnad mot de andra religionerna är att det inte finns någon gud nämnd i de tre juvelerna. Det är istället läraren, läran och gemenskapen med församlingen som är religionens centrum.

De tre juvelerna kan tolkas på lite olika sätt. En del ser dem som en trappa: först intresserar man sig för Buddha, sedan går man vidare till hans lära och sist söker man upp en munk- eller nunneförsamling för att praktiskt utföra läran. Men ibland sägs det också att olika riktningar inom buddhismen särskilt betonar en av juvelerna. Exempelvis skulle mahayana koncentrera sig på Buddha, theravada på läran och den tibetanska buddhismen på gemenskapen.

De tre juvelerna

Jag tar min tillflykt till Buddha (läraren).

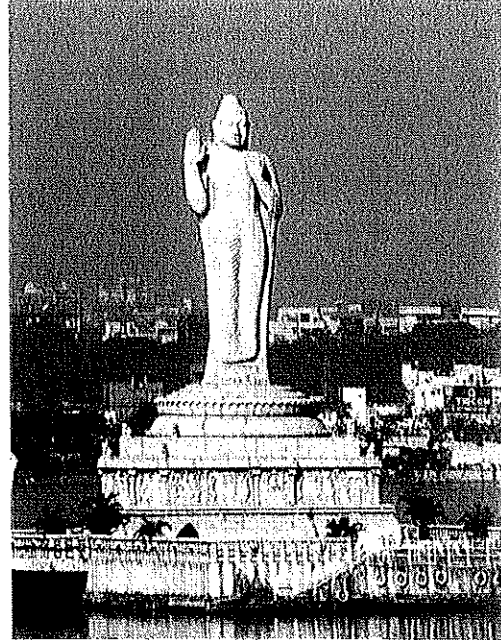
Jag tar min tillflykt till dharma (läran).

Jag tar min tillflykt till sangha (munk- eller nunneförsamlingen).

Att ta sin tillflykt till något innebär inte bara att man accepterar något som riktigt utan också att man ser det som ett skydd. Ungefär som barnet tar sin tillflykt till sin förälder när något verkar hota.

Buddha (läraren)

Det sägs ibland att buddhismen saknar gud och att Buddha enbart är en viktig lärare. Så uppfattas nog buddhismen ofta i västvärlden men i Asien ber trots allt många buddhister till Buddha som om han är en gud. I hemmen har man ofta ett litet altare och en staty av Buddha.

En av de ledande politikerna i Indien besökte under 1980-talet USA och såg då frihetsgudinnan i New Yorks hamn. Han bestämde sig för att ett liknande monument borde resas i staden Hyderabad i Indien. Han valde att avbilda Buddha som han betraktade som en "[...] som berättade hela sanningen för folket". Statyn, som är 18 meter hög och väger 350 ton, är gjord i ett enda stycke granit och står på ett betongfundament i en sjö i staden. För att en staty ska få sin fulla kraft måste den invigas på rätt sätt. År 2006 invigdes den därför av Dalai lama som samtidigt genomförde en religiös ritual. Att en Buddhastaty accepteras av hinduerna är inte så konstigt. De flesta hinduer ser nämligen Buddha som en av Vishnus tio avatare.

Stupor och pilgrimsfärder

När Buddha dog blev han kremerad (bränd på bål). Askan lades sedan i små skrin som sändes till de viktigaste kungarikena i Indien. Varje skrin placerades därefter inuti en byggnad som kallas **stupa**.

Frågor:

21: Har man inom buddhismen någon gud?

Lära – buddhismens centrala tankegångar

Buddhas så kallade **Benärespredikan** är mycket viktig inom buddhismen. Grundläggande är *de fyra ädla sanningarna*.

De fyra ädla sanningarna

1. Allt är otillfredsställelse.
2. Otillfredsställelsen beror på begäret.
3. Otillfredsställelsen kan upphöra.
4. Det finns en väg bort från otillfredsställelsen.

Buddha menade att människan envis håller sig fast vid livet, sina ägodelar, sin familj och sina vänner. Men gång på gång blir människan besviken. Samtidigt åldras hon, blir sjuk och dör. Därför är livet, trots korta ögonblick av lycka, en enda lång otillfredsställelse. Genom sin strävan efter lycka återföds också människan gång på gång till ny otillfredsställelse. Detta kan människan dock göra sig fri från genom **den åttafaldiga vägen**. Den åttafaldiga vägen brukar symboliseras med ett hjul med åtta ekrar, där varje eker svarar mot en av vägarerna som människor bör följa:

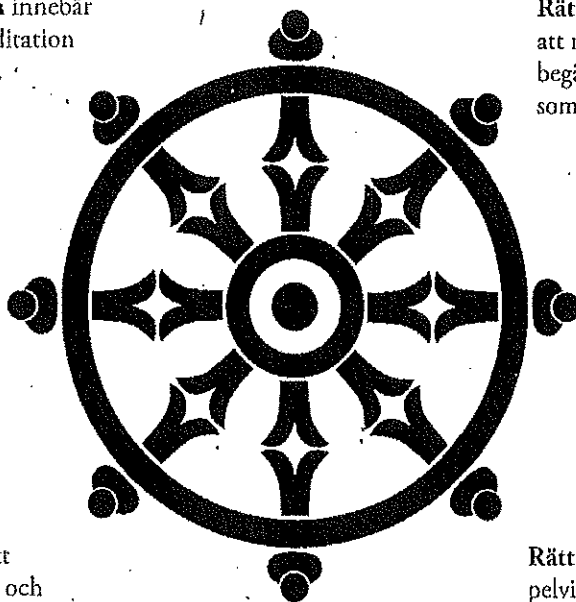
Den åttafaldiga vägen

Rätt insikt (kunskap) är detsamma som att förstå Buddhas lära.

Rätt koncentration innebär att man genom meditation försöker bli upplyst.

Rätt inställning innebär att man befriar sig från begär och vill göra det som är gott.

Rätt medvetenhet får man genom att vara uppmärksam på sina tankar, känslor och begär.

Rätt tal kräver att man talar sanning.

Rätt strävan är att undvika det onda och eftersträva det goda.

Rätt handlande är exempelvis att inte stjäla.

Rätt liv innebär att man inte får skada andra.

Som ett läkarrecept

Lägg märke till att Buddha presenterade sina fyra ädla sanningar på samma sätt som de indiska läkarna ställde sina diagnoser: konstaterandet att patienten är sjuk (1), orsaken till sjukdomen (2), bedömningen att det finns ett botemedel (3) och medicinen – som här består av den åttafaldiga vägen (4).

Nirvana

Eftersom buddhismen växte fram ur hinduismen behöll den en del av de grundläggande tankarna,

bland annat den om **karma** och **återfödelsen**.

Enligt buddhismen får den människa som följer den åttafaldiga vägen en god karma och kan på så sätt undvika återfödelsen. Då har människan nått målet – **nirvana**. Orden *nir* och *vana* betyder "ingen vind". Nirvana är alltså ett tillstånd där absolut stillhet råder.

Vad händer med dem som uppnått nirvana? Buddha vägrade att yttra sig om detta. Han menade att frågan inte kunde besvaras och därför var meningslös.

BUDDHISM – EN VÄRLDSRELIGION

Buddhismens grundare hette Siddharta Gautama och föddes cirka 500 f.v.t. i ett litet rike i norra Indien. Enligt en legend ville fadern, som var kung i landet, att Siddharta skulle skyddas mot allt som kunde få honom att grubbla över livet. Men under fyra ridturer mötte han en gammal man, en sjuk man, en död person och en munk. Mötena fick avgörande betydelse för honom. Han lämnade sin familj och försökte finna sanningen hos visa män och asketer. Till slut insåg han att sanningen inte fanns i lyx eller askes utan i en medelväg. Efter en lång tids meditation blev Siddharta en buddha, det vill säga en person som vaknat upp och vet sanningen.

Buddha höll sin första predikan i Benares. Där talade han om "de fyra ädla sanningarna": 1. Allt är otillfredsställelse 2. Otillfredsställelsen beror på begäret 3. Otillfredsställelsen kan upphöra 4. Det finns en väg bort från otillfredsställelsen.

Vägen bort från otillfredsställelsen kallas den åttafaldiga vägen eftersom den består av åtta levnadsregler. Genom denna väg kan människan skaffa sig en god karma, bryta serien av ständiga återfödslar och gå in i nirvana – en plats av absolut stillhet.

Buddhismens heligaste skrifter finns i samlingen Tripitaka (de tre korgarna). Där finns bland annat Jataka-berättelserna om Siddharts liv som bodhisattva innan han blev Buddha.

Under 200-talet betydde kejsar Ashoka mycket för buddhismens spridning inom Indien och till länder i södra och östra Asien.

När Vishnu, Shiva och de andra nya gudarna bidrog till att göra den nya formen av hinduism populär försvann buddhismen så småningom nästan helt i Indien. På senare tid har buddhismen dock fått fler anhängare genom att många "oberörbara" ur den lägsta kasten lämnar hinduismen.

Efter Buddhas död delades buddhismen i två större riktningar – theravada (de äldstes lära) och

mahayana (den stora farkosten). Theravada hävdar att det bara finns en buddha i taget och att Buddha inte kan hjälpa människorna eftersom han befinner sig i nirvana.

Mahayana menar istället att det finns oändligt många buddhor och att Buddha har avstått från nirvana för att kunna hjälpa människorna. Mahayana hävdar också att många andra, så kallade bodhisattvas, har avstått från nirvana för att kunna hjälpa sina medmänniskor.

Den tibetanska buddhismen kallas också lamasism. Bodhisattvan Avaloketishvara spelar en stor roll inom denna riktning. Den tibetanska buddhismens andlige ledare kallas för Dalai lama och han befinner sig just nu i landsflykt i Indien.

Buddhismen har en slags trosbekännelse som kallas de tre juvelerna: "Jag tar min tillflykt till Buddha (läraren), Jag tar min tillflykt till dharma (läran), Jag tar min tillflykt till sangha (munk- eller nunneförsamlingen)."

Människorna hjälper till med munkarnas och nunnornas försörjning och får istället undervisning i klostren. I klostren följer munkarna och nunnorna tio speciella levnadsregler. Människorna ute i samhället försöker också följa dessa regler så långt som möjligt. Viktigast är att inte döda, inte stjäla, inte ljuga, inte dricka alkohol och inte ha sex utanför äktenskapet.

Buddhismen kan se väldigt olika ut i de asiatiska länderna beroende på vilken riktning som är den största. I Thailand finns mängder med tempel, kloster och munkar. I Japan blandas exempelvis den flera tusen år gamla religionen shinto med buddhismen. Sådana religionsblandningar kallas synkretism.

Västvärldens intresse för buddhismen har gått via berättelsen om drömsamhället Shangri-La, amerikanska soldaters kontakter med Asien under flera krig fram till dagens intresse för meditation och fredliga lösningar i Tibetfrågan.

Frågor:

7. : Varför växte buddhismen bland fattiga i Indien?
8. : Vad menade Buddha med att allt är otillfredsställelse?

Frågor:

9. ? : Vad är nirvana inom buddhismen?
10. 0 : Hur når man nirvana?